

Grootouders als mede-opvoeder: de opvoedingsstijl van grootouders en ouders en de gevolgen voor de grootouder-kleinkindrelatie

Universiteit Utrecht

Master Klinische Kinder- en Jeugdpsychologie

Datum: 22 juni 2015

Naam: Linda Keizer

Studentnummer: 3814777

Begeleider: Maartje Raaijmakers

Tweede beoordelaar: Wieteke Hiemstra

Abstract

Introduction: In the Netherlands there is an increase of grandparents who occasionally care for their grandchildren. As a babysitter grandparents do not only take the pampering role, but they have an important role in parenting the grandchild. The shift in the society from an authoritarian to an authoritative parenting style may result in parenting differences between grandparents and parents. There is little research done on grandparents as babysitters and potential parenting differences. It is important to do more research on this topic, because different parenting styles can affect the quality of relationships within the family and can have negative effects on the well-being of the child. **Method:** Participants in this study were grandparents and parents from the Netherlands ($N=50$), who have grandchildren between the ages of 4 and 12. The participants had to fill in an online questionnaire. This study has analyzed differences in parenting style between grandparents and parents and the consequences for the grandparent-grandchild relationship through an ANOVA and regression analyzes. **Results:** Grandparents and parents differ in certain parenting skills. Grandparents show more “Positive parental behavior” and use less “Overreacting”. No differences were found for the degree of “Punishment” and “Rules”. In addition, “Overreacting” is a negative predictor and “Positive parental behavior” is a positive predictor for the quality of the relationship with the child.

Conclusion: The results in this study provide more insight into parenting differences between grandparents and parents and the effects on the quality of the grandparent-grandchild relationship.

Keywords: grandparents, babysitting, parenting style, grandparent-grandchild relationship

Samenvatting

Inleiding: In Nederland zorgen grootouders steeds vaker een deel van de tijd voor de kleinkinderen. Als oppas kunnen grootouders niet alleen de verwennende rol op zich nemen, maar krijgen zij een belangrijke rol in de opvoeding van het kleinkind. Door de verschuiving in de maatschappij van een autoritaire naar een autoritatieve opvoedingsstijl kunnen er opvoedingsverschillen bestaan tussen grootouders en ouders. Er is nog weinig onderzoek gedaan naar grootouders als mede-opvoeders en mogelijke opvoedingsverschillen.

Verontrustend, want verschillen in opvoedingsstijl tussen grootouders en ouders kunnen gevolgen hebben voor de kwaliteit van de relaties binnen de familie en negatieve effecten hebben op het kind. **Methode:** Er is een vragenlijst afgenomen bij grootouders en ouders met kinderen tussen de vier en twaalf jaar ($N=50$). Hierbij is gekeken naar verschillen in opvoedingsstijl bij grootouders en ouders en de gevolgen voor de grootouder-kleinkindrelatie door middel van een ANOVA en regressieanalyses. **Resultaten:** Grootouders en ouders verschillen in bepaalde opvoedingsvaardigheden. Grootouders tonen meer “Positief ouderlijk gedrag” en tonen minder overreactie. Er zijn geen verschillen gevonden voor de mate van “Straffen” en het gebruik van “Regels” naar het kind toe. Daarnaast blijkt dat de mate van “Overreageren” een negatieve voorspeller is voor de kwaliteit van de relatie met het kind en “Positief ouderlijk gedrag” een positieve voorspeller.

Conclusie: De resultaten in dit onderzoek geven meer inzicht in opvoedingsverschillen tussen grootouders en ouders en gevolgen voor de kwaliteit van de grootouder-kleinkindrelatie.

Keywords: grootouders, oppassen, opvoedingsstijl, grootouder-kleinkindrelatie

Inleiding

In Europa zorgt 58% van de oma's en 49% van de opa's voor de kleinkinderen. Deze zorg voor de kleinkinderen kan zijn als primaire verzorgers, tijdelijk of als oppas (Hank & Buber, 2009). Grootouders in West-Europa passen gemiddeld minder dan 1 keer per week op hun kleinkinderen en nemen dan een verwennende rol aan. Zo nu en dan zorgen zij voor het kleinkind en ondernemen zij vooral leuke activiteiten samen, zonder verantwoordelijkheid te nemen voor de opvoeding (Hank & Buber, 2009). Deze rol lijkt te veranderen. In Nederland zorgen grootouders steeds vaker een deel van de tijd voor de kleinkinderen (Thomese & Liefbroer, 2013). Mede door de toenemende arbeidsparticipatie van vrouwen, wordt het zorgen voor de kinderen door de ouders lastiger. Ondanks dat de houding van ouders ten opzichte van particuliere kinderopvang positiever is geworden (Goodfellow & Lavery, 2003), kiezen ouders vaak voor grootouders om een deel van de tijd voor de kleinkinderen te zorgen (Share & Kerrins, 2009). Ouders zien grootouders als een vertrouwde en goedkope optie in vergelijking tot particuliere kinderopvang (Brandon, 2000; Wheelock & Jones, 2002).

Bovendien ervaren grootouders het oppassen op de kleinkinderen als positief (Goodfellow & Lavery, 2003; Hank & Buber, 2009). Onderzoek laat zien dat het oppassen geen negatief effect heeft op het lichamelijk en psychisch welbevinden van de grootouders (Hughes, Waite, LaPierre, & Luo, 2007). Grootouders zien het oppassen op de kleinkinderen als een verantwoordelijkheid voor het in stand houden van de soort en een mogelijkheid tot het ontwikkelen van een kwalitatieve grootouder-kleinkind relatie (Goodfellow & Lavery, 2003; Thomese & Liefbroer, 2003). Andere redenen waardoor grootouders een deel van de tijd voor de kleinkinderen zorgen, zijn de toename van echtscheidingen, middelengebruik en tienerzwangerschappen. In deze situaties zijn ouders vaak niet in staat het kind zelfstandig op te voeden (Hank & Buber, 2009). Verder is de timing van het eerste ouderschap en de toegenomen levensverwachting van de mens een belangrijke oorzaak (Share & Kerrins,

2009). In de huidige generatie is de timing van het eerste ouderschap later dan in de voorgaande generaties (Frejka, & Sobotka, 2008). Dit heeft tot gevolg dat grootouders bij het eerste kleinkind met pensioen zijn en hierdoor de mogelijkheid hebben om voor het kleinkind te zorgen (Share & Kerrins, 2009). Daarnaast kunnen grootouders door de toegenomen levensverwachting een langere periode met hun kleinkinderen doorbrengen dan voorheen (Bengston & Lowenstein, 2003). Grootouders ondernemen plezierige activiteiten samen met de kleinkinderen en bouwen hierdoor aan een kwalitatieve grootouder-kleinkindrelatie. Grootmoeders ondernemen vaak symbolische activiteiten met de kleinkinderen als voorlezen, grootvaders ondernemen meer fysieke activiteiten met de kleinkinderen (Smorti, Tschiesner, Farneti, 2012). Toch kunnen grootouders niet alleen deze verwennende rol op zich nemen. Door het oppassen krijgen grootouders namelijk een belangrijke rol in de opvoeding van de kleinkinderen (Hank & Buber, 2009; Share & Kerrins, 2009). Grootouders krijgen te maken met eventuele problemen in het gezin, de verzorging en socialisatie van het kleinkind en andere opvoedingsperikelen (Geurts, Tilburg, Poortman & Dykstra, 2015). Dat is een wezenlijk verschil met de verwennende rol. Dit vraagt dus om een andere aanpak, waarin verantwoordelijkheid voor de opvoeding moet worden gedragen.

Zowel grootouders als ouders hanteren een opvoedingsstijl naar het kind toe. De opvoedingsstijl kan verschillen, namelijk in de mate waarin warmte aan het kind wordt getoond en in de hoeveelheid controle die wordt uitgeoefend op het kind. De hoeveelheid aan controle en warmte kenmerken de verschillende opvoedingsstijlen. Opvoeders vullen hun opvoedingsstijl in met verschillende opvoedingsvaardigheden als ouderlijke betrokkenheid, positieve bekrachtiging, probleemoplossende vaardigheden, discipline en monitoring (Patterson, 1982). Opvoedingsvaardigheden als ouderlijke betrokkenheid en positieve bekrachtiging stimuleren warmte naar het kind toe en opvoedingsvaardigheden als discipline en monitoring vormen controle.

Opvoeding kan onderverdeeld worden in een autoritatieve, autoritaire, permissieve en verwaarlozende opvoedingsstijl (Baumrind, 1968; Campbell & Gilmore, 2007). De vier opvoedingsstijlen worden elk gekenmerkt door een bepaalde hoeveelheid aan warmte en controle (Campbell & Gilmore, 2007). De autoritatieve opvoedingsstijl kenmerkt zich door een hoge mate van warmte, controle en stimulering van de autonomie van het kind. De autoritatieve opvoedingsstijl leidt tot de beste uitkomsten voor het kind op sociaal, emotioneel en academisch gebied (Borstein & Zlotnik, 2008; Simons & Conger, 2007; Wolfradt, Hempel, & Miles, 2003). Permissieve ouders geven een hoge mate van warmte, maar oefenen weinig controle uit. Verwaarlozende ouders tonen geen warmte naar het kind toe en oefenen geen controle uit. De autoritaire opvoedingsstijl daarentegen karakteriseert zich door een lage mate van warmte en bij deze manier van opvoeden krijgen de kinderen weinig verantwoordelijkheid. Autoritaire ouders eisen daarentegen gehoorzaamheid en conformiteit. De autoritaire opvoedingsstijl resulteert in weinig zelfvertrouwen en zelfstandigheid van het kind (Borstein & Zlotnik, 2008).

In de maatschappij vindt er een verschuiving plaats van een autoritaire naar een autoritatieve opvoedingsstijl (Campbell & Gilmore, 2007). Grootouders zijn in een tijdperk opgegroeid waarin de opvoeding werd gekenmerkt door een autoritaire opvoedingsstijl (Campbell & Gilmore, 2007). Tegenwoordig bieden kinderen meer weerstand tegen de opvoeder dan vroeger. Dit komt omdat zij mondiger zijn. Kinderen in deze generatie zijn mondiger doordat zij al op jonge leeftijd in aanraking komen met verschillende communicatiemiddelen (Hayslip & Kaminski, 2008). Ouders hanteren dan ook steeds meer een autoritatieve opvoedingsstijl (Campbell & Gilmore, 2007; Hayslip & Kaminski, 2008). Uit onderzoek is gebleken dat huidige ouders hun opvoedingsstijl als autoritatiever en minder autoritair beoordelen dan de opvoedingsstijl van hun eigen ouders (Campbell & Gilmore, 2007). Daarnaast stimuleren ouders de autonomie van het kind meer dan grootouders dat

doen. Grootouders leggen meer de nadruk op het stellen van duidelijke verwachtingen en de gehoorzaamheid van het kind (Campbell & Gilmore, 2007), zoals dit in een autoritaire opvoeding gebruikelijk is. Naast deze verschuiving, is er sprake van een generatieverschil. De huidige generatie wordt blootgesteld aan media, gedragingen en ervaringen die onbekend en onacceptabel zijn voor ouderen (Hayslip & Kaminski, 2008). Dit generatieverschil en de verschuiving in de maatschappij naar een autoritatieve opvoedingsstijl, kan leiden tot verschillen in opvoeding tussen ouders en grootouders.

Verschillen in opvoedingsstijl tussen grootouders en ouders kunnen mogelijk gevolgen hebben voor de relaties binnen de familie. Onderzoek laat zien dat kinderen met een autoritatieve opvoeding relaties binnen het gezin positiever beoordelen, dan kinderen met een autoritaire opvoeding (McGillicuddy-De Lisi & De Lisi, 2007). Uit ander onderzoek blijkt dat overeenstemming in opvoeding tussen beide ouders, wordt geassocieerd met positieve relaties in het gezin en het welbevinden van ouder en kind (Feinberg, Kan & Hetherington, 2007). Dit suggereert dat verschil in opvoedingsstijl een negatief effect heeft op de grootouder-ouderrelatie en grootouder-kleinkindrelatie. Zorgelijk, want een kwalitatief goede grootouder-kleinkindrelatie heeft een gunstig effect op het welbevinden van het kind en de grootouders (Goodfellow & Laverty, 2003; Hank & Buber, 2007). Een goede grootouders-kleinkindrelatie is een beschermende factor voor het kind tegen emotionele-problemen en de sociale aanpassing van het kind (Barnett, Scaramella, Neppl, Ontai, & Conger, 2010; Ruiz & Silverstein, 2007). De verhouding tussen grootouder en ouder kan gevolgen hebben voor de relatie tussen grootouder en kleinkind. Ouders zijn een belangrijke schakel tussen kinderen en grootouders. De band tussen grootouders en kleinkinderen is sterker als de grootouder-ouderrelatie kwalitatief goed is (Mueller & Elder, 2003).

Huidig onderzoek heeft zich vooral gericht op de ontwikkeling dat grootouders steeds vaker een deel van de tijd voor de kleinkinderen zorgen (Share & Kerrins, 2009). Er is nog

weinig onderzoek gedaan naar grootouders als mede-opvoeders en mogelijke opvoedingsverschillen met de ouders van de kleinkinderen. Het is van belang om hier verder onderzoek naar te doen, omdat verschil in opvoeding negatieve gevolgen kan hebben voor de grootouder-kleinkindrelatie. In dit onderzoek wordt daarom in de eerste plaats gekeken of er opvoedingsverschillen bestaan tussen ouders en grootouders in de opvoeding van hun kleinkind. Gebaseerd op eerder genoemd onderzoek wordt verwacht dat ouders een autoritatieve opvoedingsstijl hanteren en grootouders een meer als autoritair te kenmerken opvoedingsstijl. Daarnaast wordt verwacht dat dit verschil gevolgen heeft voor de familierelaties. De grootouder-kleinkindrelatie zal minder sterk zijn als er een verschil in opvoedingsstijl aanwezig is, vergeleken met situaties waarin er geen verschil aanwezig is. Daarnaast wordt verwacht dat de relatie tussen grootouder en kleinkind sterker is, wanneer de grootouder-ouderrelatie sterk is.

Methode

Participanten

Aan het onderzoek hebben 28 ouders en 22 grootouders deelgenomen die regelmatig oppassen op hun kleinkinderen. De leeftijd van de (klein)kinderen lag tussen 4 en 12 jaar. De gemiddelde leeftijd van de grootouders, ouders en kinderen staan in tabel 1 weergegeven. Het grootste deel van de gezinnen (>99%) was van Nederlandse afkomst. Zesendertig procent van de deelnemers had middelbaar beroepsonderwijs als hoogst afgeronde opleiding, 34% hoger beroepsonderwijs 18% wetenschappelijk onderwijs en 4% basisonderwijs. De gezinnen uit het onderzoek wonen gemiddeld 13.3 km (SD=27.823) van de grootouders af. Grootouders passen gemiddeld 8,5 uur per week (SD= 5.951) op hun kleinkind. Zeventig procent van de grootouders waren van moederskant en 30 % van vaderskant.

Tabel 1.

Demografische gegevens gemiddelden en standaarddeviaties van leeftijd ouders, grootouders en kinderen

	Geslacht	N	M	SD
Grootouders	Grootvader	5	66	4.324
	Grootmoeder	17	61	7.947
	Totaal	22	62	7.505
Ouders	Vader	6	47	9.606
	Moeder	22	39	5.710
	Totaal	28	41	7.235
(klein)kind	Jongen	25	8	2.458
	Meisje	25	7	2.843
	Totaal	50	8	2.639
Uren oppas per week			8.34	5.951
Woonafstand van kleinkind (km)			13.3	27.823

Procedure

De data-verzameling vond plaats via een online vragenlijst. De participanten zijn via basisscholen of het persoonlijke netwerk van de onderzoekers benaderd aan de hand van een informatiebrief. De participanten van het onderzoek kregen een link van de online vragenlijst toegestuurd via de mail. Voorafgaand aan de vragenlijst volgde er een korte introductie op de vragenlijst. Daarna vulden de participanten de vragenlijst in, bestaande uit 86 vragen. Alle vragen moesten worden ingevuld om de vragenlijst te voltooien. Na voltooiing van de vragenlijst werden de participanten bedankt voor hun deelname aan het onderzoek. De totale duur van het invullen van de vragenlijst was ongeveer 15 minuten.

Materiaal

Verschil in opvoedingsstijl is gemeten door een combinatie van een deel van de *Parenting Scale* (Trimbos, 2008) en de Vragenlijst Gezin en Opvoeding (VG&O, Leeuwen & Vermulst, 2010). Van de VG&O werd een deel van de verkorte schaal voor ouderlijk gedrag (VSGO) gebruikt om de opvoedingsvaardigheden te meten. De volgende drie schalen van de VSGO zijn afgenomen, bestaande uit 13 items: Straffen, Positief ouderlijk gedrag en Regels. De items bestonden uit stellingen zoals: “Als mijn (klein)kind iets doet dat niet mag, geef ik

hem/haar straf". De items werden gemeten op een vijfpuntschaal (1= (bijna)nooit en 5= bijna altijd). Van de *Parenting Scale* zijn de schalen Overreageren en Toegevendheid, bestaande uit 14 items afgenomen. Met overreageren wordt het overmatig emotioneel en wreed reageren op gedragingen van het kind bedoeld, wat zich vaak uit in schreeuwen of schelden (Freeman & Courcay, 2007). De items beschreven situaties zoals: "Wanneer ik terecht dreig of een waarschuwing geef ... voer ik het dikwijls niet uit....doe ik altijd wat ik zeg" Bij elk item had de participant de keuze tussen twee mogelijke reacties, waarbij de participant door middel van een vijfpuntschaal moest aangeven welke reactie overeen komt met hoe zij zelf zouden reageren (1=helemaal mee eens eerste reactie en 5= helemaal mee eens tweede reactie). De cronbach's alpha's voor de schalen Overreageren en Toegevendheid van de *Parenting Scale* waren respectievelijk .501 en .472. De cronbach's alpha's voor de schalen Straffen, Positief ouderlijk gedrag en Regels van de *VSGO* waren respectievelijk, .801, .669 en .553. De schaal Toegevendheid wordt niet meegenomen in het onderzoek, omdat de betrouwbaarheid te laag is. Een Cronbach's Alpha onder de .5 wordt als onacceptabel gezien (George & Mallery, 2003).

De grootouder-kleinkindrelatie en ouder-kindrelatie werden gemeten door middel van 14 zelfbedachte vragen gebaseerd op de Gezinsvragenlijst (GVL, Van der Ploeg & Scholte, 2008), ouder-kindrelatie. Een voorbeeld van een item is: "Ik ervaar dat ik goed kan samenwerken met de grootouders in de opvoeding van mijn kleinkind". De items werden gemeten op een vijfpuntschaal (1= (bijna)nooit en 5= bijna altijd). De cronbach's alpha was (.674).

De grootouder-ouderrelatie is gemeten door middel van 10 zelfbedachte vragen. Een voorbeeld van een item is: "Ik vind het leuk om iets samen met mijn (klein)kind te doen". De items werden gemeten op een vijfpuntschaal (1= (bijna)nooit en 5= bijna altijd). De

cronbach's alpha was (.766).

Data-analyses

Voor het toetsen van de hypothesen werd gebruik gemaakt van het programma SPSS 20.0. Met behulp van dit programma is een ANOVA uitgevoerd om te kijken of ouders en grootouders verschillen in opvoedingsstijl. Daarnaast is er een hiërarchische regressieanalyse uitgevoerd, om de samenhang te onderzoeken tussen opvoedingsstijl en (groot)ouder-kindrelatie en de grootouder-ouderrelatie. Om de samenhang te analyseren tussen de grootouder-ouderrelatie en grootouder-kleinkindrelatie is een correlatie uitgevoerd.

Resultaten

Vorbereidende analyses

Voorafgaand aan de hoofdanalyse zijn een aantal voorbereidende analyses uitgevoerd. Er was geen sprake van missende waarden. Een hoge score op de vragen van de schalen overreageren, straffen, positieve ouderlijke controle, regels betekent een opvoeding gekenmerkt door deze vaardigheden, een lage score betekent weinig toepassing hiervan. Een hoge score op de vragen voor (groot)ouder-(klein)kindrelatie grootouder-ouderrelatie, betekent een slechte relatie en een lage score een goede relatie.

Vervolgens is er een ANOVA uitgevoerd. Er is gekeken of er verschillen bestaan in opvoedingsstijl tussen grootouders en ouders. De varianties van de groepen waren gelijk. De schaal overreageren was significant, $F(1,48) = 17.412$, $p = .000$. Dit betekent dat ouders en grootouders verschillen in de mate van overreageren naar het kind. Ouders scoren hoger op overreageren dan grootouders, zie tabel 2. Straffen was niet significant $F(1,48) = 2.530$, $p = .118$. Ouders en grootouders verschillen niet in de mate van straffen naar het kind. Positieve ouderlijke controle was significant $F(1,48) = 4.657$, $p = .038$. Ouders en grootouders verschillen dus in de mate van positieve ouderlijke controle. Grootouders scoren hoger op positieve ouderlijke controle dan ouders, zie tabel 2. De schaal Regels was niet significant, F

(1,48) = 1.212, $p = .276$. Dit laat zien dat ouders en grootouders niet verschillen in het stellen van regels voor het kind.

Tabel 2.

Verskil grootouders en ouders in opvoedingsvaardigheden

Variabele		M	SD	Sig.
Overreageren	Grootouders	4.955	2.011	.000*
	Ouders	7.464	2.186	
Straffen	Grootouders	8.591	3.081	.118
	Ouders	9.857	2.549	
Positief ouderlijk gedrag	Grootouders	23.182	1.918	.036*
	Ouders	21.964	2.027	
Regels	Grootouders	11.091	2.308	.276
	Ouders	11.714	1.697	

* $p < .05$

Daarnaast zijn regressieanalyses uitgevoerd. In tabel 3 staan de gemiddelde scores op de (groot)ouder-(klein)kindrelatie en grootouder-ouderrelatie weergegeven. Allereerst is gekeken naar het effect van verschil in opvoedingsstijl op de (groot)ouder-(klein)kindrelatie. Overreageren was een significante voorspeller voor de kwaliteit van de (groot)ouder-(klein)kindrelatie, $\beta = .367$, $F(2,37) = 6.46$, $p = .014$. Dit betekent dat overreageren een voorspeller is voor de kwaliteit van de (groot)ouder-(klein)kindrelatie. Hoe meer de opvoeding gekenmerkt wordt door overreageren, hoe slechter de kwaliteit van de relatie met het kind is. Positief ouderlijk gedrag was een significante voorspeller voor de (groot)ouder-(klein)kindrelatie, $\beta = -3.14$, $F(2,37) = , p = .034$. Positief ouderlijk gedrag is dus een voorspeller voor de kwaliteit van de (groot)ouder-(klein)kindrelatie. Hoe meer de opvoeding wordt gekenmerkt door positief ouderlijk gedrag, hoe beter de kwaliteit van de relatie met het kind is.

Vervolgens is gekeken of de grootouder-ouderrelatie correleert met de grootouder-kleinkindrelatie. De correlatie tussen deze twee variabelen was niet significant, $r(40) = -.211$, $p = .568$. De kwaliteit van de grootouder-ouderrelatie lijkt dus niet samen te hangen met met de grootouder-kleinkindrelatie.

Tabel 3.

<i>Gemiddelden, standaarddeviaties, kwaliteit (Groot)ouder-(klein)kindrelatie, grootouder-ouderrelatie</i>			
Variabele		M	SD
(Groot)ouder-(klein)kindrelatie	Grootouders	23.563	4.289
	Ouders	27.125	3.261
	Totaal	25.700	4.056
Grootouder-ouderrelatie		15.616	5.824
Ouder-grootouderrelatie		15.500	3.342

Discussie

Het doel van het huidige onderzoek was om meer inzicht te krijgen op de rol van grootouders als mede-opvoeder. Er is gekeken of er mogelijke opvoedingsverschillen bestaan tussen grootouders en ouders. Tevens is er gekeken naar de kwaliteit van de grootouder-kleinkindrelatie en het effect van opvoedingsverschillen hierop. Zoals verwacht werd er op basis van eerder onderzoek van Campbell & Gilmore (2007) een opvoedingsverschil gevonden tussen grootouders en ouders. Alleen was de richting van dit verschil tegen de verwachtingen in. Grootouders vertonen niet een meer autoritair kenmerkende opvoedingsstijl vergeleken met de ouders van het kind. Grootouders tonen meer positief ouderlijk gedrag naar het kind toe dan ouders. Verder overreageren ouders vaker als reactie op gedragingen van het kind in vergelijking met grootouders. Er zijn geen verschillen tussen ouders en grootouders gevonden in opvoedingsvaardigheden als het stellen van Regels en Straffen. Dit impliceert dat grootouders niet een meer autoritaire opvoedingsstijl hanteren dan de ouders van het kind. Dit ligt niet in lijn met de verschuiving die plaats vindt in de maatschappij, namelijk de verschuiving van een autoritaire naar een autoritatieve opvoedingsstijl (Hayslip & Kaminski, 2008; Campbell & Gilmore, 2007). Een verklaring voor de uitkomst dat grootouders minder overreageren en meer positief ouderlijk gedrag vertonen kan zijn dat zij slechts een deel van de tijd voor de kleinkinderen zorgen. De grootouders passen gemiddeld 8,5 uur per week op. Dit aantal uur als mede-opvoeder is minder dan dat ouders als opvoeder fungeren.

Het zou kunnen dat grootouders hierdoor de verantwoordelijkheid als opvoeder makkelijker kunnen combineren met een verwennende rol. Wat zou kunnen resulteren in een opvoeding waarin grootouders minder overreageren en meer positief ouderlijk gedrag tonen. Ouders brengen daarentegen veel meer tijd met de kinderen door, waardoor de kans groter is dat zij te maken krijgen met situaties waarin opvoedingsmoeilijkheden makkelijker naar voren kunnen komen (Blokland, 2010). Ouders krijgen bijvoorbeeld vaker te maken met het eetgedrag en naar bed brengen van het kind in vergelijking met grootouders (Blokland, 2010). Daarnaast ervaren ouders in vergelijking met grootouders meer spanning van hun werk. Stress op het werk is verbonden met meer conflicten tussen ouder en kind (Crouter & Bumpus, 2001). Dit zou kunnen leiden tot meer Overreageren en minder positief ouderlijk gedrag. Grootouders daarentegen zijn over het algemeen al met pensioen en ervaren deze stress niet. Dit zou een verklaring kunnen zijn voor het gevonden opvoedingsverschil in opvoedingsvaardigheden als Positief ouderlijk gedrag en Overreageren.

De bevinding dat grootouders en ouders niet verschillen in opvoedingsvaardigheden als het stellen van regels en straffen kan verklaard worden door de intergenerationele overdracht van opvoedingsstijl. Deze theorie stelt dat een opvoedstijl onbewust wordt doorgegeven van generatie op generatie (Lundberg, Perris, Schlette, & Adolfsson, 2000). Dit kan verklaren waarom grootouders en ouders niet verschillen in de mate van controle naar het kind toe. Een andere verklaring hiervoor kan zijn dat er sociaal wenselijk is geantwoord. Grootouders en ouders straffen hun kinderen misschien wel harder dan dat zij hebben gerapporteerd.

Vervolgens is gekeken of deze opvoedingsverschillen van invloed zijn op de (groot)ouder-(klein)kindrelatie. Zoals verwacht op basis van eerder onderzoek (McGillicuddy-De Lisi & De Lisi, 2007), heeft een autoritatieve opvoedingsstijl een positief effect op de relatie met het kind. Een hoge mate van positief ouderlijk gedrag voorspelde een

kwalitatief goede (groot)ouder-(klein)kindrelatie. Anderzijds voorspelde een hoge mate van overreageren een slechte (groot)ouder-(klein)kindrelatie. Tegen de verwachtingen hangt de kwaliteit van de grootouder-ouderrelatie niet positief samen met de grootouder-kleinkindrelatie. Dit sluit niet aan op het onderzoek van Mueller & Elder (2003). Een verklaring hiervoor kan zijn dat de steekproef te klein is waardoor dit effect niet is gevonden. De grootouder-ouderrelatie is namelijk gemeten als twee aparte constructen, zowel vanuit het oogpunt van ouder als de grootouder. Ondanks dat dit een objectiever beeld geeft, was het aantal respondenten hiervoor in dit onderzoek te klein.

Het huidige onderzoek heeft een aantal limitaties. Ten eerste is de onderzoeksgroep relatief klein en zijn de grootouders en ouders grotendeels van Nederlandse afkomst. Hierdoor zijn de resultaten moeilijk te generaliseren naar de Nederlandse bevolking. Het is voor vervolgonderzoek een aanbeveling om gebruik te maken van een grotere steekproef, zodat mogelijke effecten beter naar voren kunnen komen. Een andere limitatie is dat de vragenlijsten voornamelijk ingevuld zijn door de grootmoeders van het kind. Onderzoek laat zien dat grootvaders een prominente rol spelen in het leven van een kleinkind (Share & Kerrins, 2009). Dat dit onderzoek dan toch grotendeels door grootmoeders is ingevuld, kan mede inhouden dat grootmoeders vaker op hun kleinkind passen dan grootvaders. Daarnaast zijn de gebruikte data ingevuld door slechts één van de ouders, veelal door moeder. Om een beter beeld te krijgen van de opvoedingsstijl van de ouders, is het van belang om ook het oogpunt van vader te gebruiken. Zo kan de meest objectieve beoordeling worden verkregen. Verder was het opvallend dat de betrouwbaarheid van de schalen Overreageren (*Parenting scale*) en Regels (VSOG) relatief laag was. Een verklaring hiervoor kan zijn dat sociale wenselijkheid een rol heeft gespeeld. Anderzijds kan het zijn dat er in vervolgonderzoek de hele vragenlijst moet worden gebruikt in plaats van een paar schalen. In het huidige onderzoek is alleen gebruik gemaakt van instrumenten die gebaseerd zijn op zelfrapportage.

De validiteit van de constructen kan vergroot worden door naast het gebruik van vragenlijsten alternatieve manieren van dataverzameling te gebruiken: observaties bijvoorbeeld. Naast observaties kunnen interviews ook een toegevoegde waarde zijn om een objectiever beeld te krijgen van de gemeten constructen.

Dit onderzoek heeft ook een aantal sterke punten. Het is een vrij nieuw onderwerp waar nog weinig onderzoek naar is gedaan. Bestaand onderzoek heeft zich vooral gericht op de ontwikkeling dat grootouders steeds vaker een deel van de tijd voor de kleinkinderen zorgen (Share & Kerrins, 2009). Dit onderzoek heeft zich op een vrij nieuw gebied gericht, namelijk op de rol van grootouders als mede-opvoeders en hun opvoedingsstijl. Daarnaast geeft dit onderzoek een beeld van de constructen vanuit het perspectief van zowel de grootouders en ouders. Dit vergroot de objectiviteit van het onderzoek. Verder is het noemenswaardig dat het opleidingsniveau van de participanten divers is. Dit maakt de resultaten eenvoudiger te generaliseren.

Het gevonden opvoedingsverschil maakt het voor vervolgonderzoek interessant om te kijken hoe de overdracht van de kinderen aan de ouders door de grootouders verloopt en wat hiervan de effecten zijn op het kind zelf. Onderzoek laat zien dat een verschil in opvoedingsstijl tussen ouders een negatief effect kan hebben op het kind (Simons & Conger, 2007). Daarnaast zouden er in vervolgonderzoek meerdere opvoedingsvaardigheden meegenomen kunnen worden. Dit zorgt voor completer beeld van de dimensies warmte en controle, waardoor er betrouwbaardere uitspraken kunnen worden gedaan over de opvoedingsstijl van grootouders en ouders (Baumrind, 1968). Wat betreft de grootouder-kleinkindrelatie is het interessant om te kijken hoe de grootouder-kleinkindrelatie zich verder ontwikkelt in de adolescentiefase. In deze fase passen grootouders weinig op hun kleinkinderen, maar de grootouder-kleinkindrelatie blijkt nog steeds van belang voor zowel de grootouder als het kleinkind (Attar-Schwartz, Tan & Buchanan, 2009). Wellicht zal het

contact hierdoor kunnen verminderen. Omdat dit onderzoek explorierend was, is er geen gebruik gemaakt van een vergelijkingsgroep. Voor vervolgonderzoek wordt aanbevolen om oppassende grootouders te vergelijken met grootouders die niet op hun kleinkind passen.

Concluderend verschillen grootouders en ouders in positief ouderlijk gedrag en overreageren, maar werden geen verschillen in opvoedingsvaardigheden gevonden die onder de dimensie controle vallen. Verschillen in opvoedingsstijl kunnen negatieve effecten hebben op het welbevinden van het kind (Simons & Conger, 2007). Het is daarom belangrijk dat grootouders in de klinische praktijk worden betrokken bijvoorbeeld bij training van opvoedingsvaardigheden. Daarbij zijn overreageren en positief ouderlijk gedrag belangrijke voorspellers van de (groot)ouder-(klein)kindrelatie. Zoals duidelijk is geworden, zal vervolgonderzoek nuttig zijn. Wat het huidige onderzoek impliceert, is dat ondanks dat grootouders als oppas verantwoordelijkheid dragen voor de opvoeding van het kleinkind, zij wellicht dus nog steeds kenmerken vertonen van een verwennende grootouder.

Referenties

- Attar-Schwartz, S., Tan, J. P., & Buchanan, A. (2009). Adolescents' perspectives on relationships with grandparents: The contribution of adolescent, grandparent, and parent–grandparent relationship variables. *Children and Youth services review, 31*(9), 1057-1066.
- Baumrind, D. (1968). Authoritarian vs. authoritative parental control, *Adolescence, 3*, 255-272.
- Barnett, M. A., Scaramella, L. V., Neppl, T. K., Ontai, L. L., & Conger, R. D. (2010). Grandmother involvement as a protective factor for early childhood social adjustment. *Journal of Family Psychology, 24*(5), 635.
- Bengtson, V., & Lowenstein, A. (Eds.). (2003). *Global aging and challenges to families*. New York: Aldine de Gruyter.

- Blokland, G. (2010). *'Over opvoeden gesproken: methodiekboek pedagogisch adviseren'*.
Utrecht: NJI.
- Borstein, M.H. & Zlotnik, D. (2008). Parenting styles and their effects. *Encyclopedia of Infant and Early Childhood Development*, 458-509.
- Brandon, P. D. (2000). An analysis of kin-provided child care in the context of intrafamily exchanges: Linking components of family support for parents raising young children. *American Journal of Economics and Sociology*, 59, 191-216.
- Campbell, J. & Gilmore, L. (2007) Intergenerational continuities and discontinuities in parenting styles. *Australian Journal of Psychology* 59 (3), 140-150.
- Crouter, A. C., & Bumpus, M. F. (2001). Linking parents' work stress to children's and adolescents' psychological adjustment. *Current Directions in Psychological Science*, 10(5), 156-159.
- Feinberg, M. E., Kan, M. L., & Hetherington, E. M. (2007). The longitudinal influence of co-parenting conflict on parental negativity and adolescent maladjustment. *Journal of Marriage and Family*, 69(3), 687-702.
- George, D., & Mallery, P. (2003). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference*. 11.0 update (4th ed.). Boston: Allyn & Bacon.
- Geurts T., Tilburg van, T., Poortman, A. & Dykstra A. (2015). Child care by grandparents: changes between 1992 and 2006. *Ageing and Society*, 35, 1318-1334.
- Freeman, K. A., & DeCoursey, W. (2007). Further analysis of the discriminate validity of the parenting scale. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 169-176.
- Frejka, T., & Sobotka, T. (2008). Overview Chapter 1: Fertility in Europe: Diverse, delayed and below replacement. *Demographic research*, 19(3), 15-46.
- Goodfellow, J., & Lavery, J. (2003). Grandparents supporting working families: Satisfaction and choice in provision of child care. *Family Matters*, 66, 14-19.

- Hank, K., & Buber, I. (2009). Grandparents caring for their grandchildren findings from the 2004 Survey of Health, Ageing, and Retirement in Europe. *Journal of Family Issues*, 30(1), 53-73.
- Hayslip, B., & Kaminski, P. (Eds.). (2008). *Parenting the custodial grandchild: Implications for clinical practice*. Springer Publishing Company.
- Hughes, M. E., Waite, L. J., LaPierre, T. A., & Luo, Y. (2007). All in the family: The impact of caring for grandchildren on grandparents' health. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 62(2), S108-S119.
- Lundberg, M., Perris, C., Schlette, P., & Adolfsson, R. (2000). Intergenerational transmission of perceived parenting. *Personality and Individual Differences*, 28(5), 865-877.
- McGillicuddy-De Lisi, A. V., & De Lisi, R. (2007). Perceptions of family relations when mothers and fathers are depicted with different parenting styles. *The Journal of genetic psychology*, 168(4), 425-442.
- Mueller, M. M., & Elder, G. H. (2003). Family Contingencies Across the Generations: Grandparent-Grandchild Relationships in Holistic Perspective. *Journal of Marriage and Family*, 65(2), 404-417.
- Patterson, G.R. (1982). *Coercive family process*. Eugene, OR: Castilia.
- Ruiz, S. A., & Silverstein, M. (2007). Relationships with Grandparents and the Emotional Well-Being of Late Adolescent and Young Adult Grandchildren. *Journal of Social Issues*, 63(4), 793-808.
- Share, M., & Kerrins, L. (2009). The Role of Grandparents in Childcare in Ireland: Towards a Research Agenda. *Irish Journal of Applied Social Studies*, 9(1), 8.

- Simons, L. G., & Conger, R. D. (2007). Linking mother–father differences in parenting to a typology of family parenting styles and adolescent outcomes. *Journal of Family Issues, 28*(2), 212-241.
- Smorti, M., Tschiesner, R., & Farneti, A. (2012). Grandparents-grandchildren relationship. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 46*, 895-898.
- Thomese, F., & Liefbroer, A. C. (2013). Child care and child births: The role of grandparents in the Netherlands. *Journal of Marriage and Family, 75*(2), 403-421.
- Wheelock, J., & Jones, K. (2002). ‘Grandparents are the next best thing’: informal childcare for working parents in urban Britain. *Journal of Social Policy, 31*(03), 441-463.
- Wolfradt, U., Hempel, S., & Miles, J. N. (2003). Perceived parenting styles, depersonalisation, anxiety and coping behaviour in adolescents. *Personality and individual differences, 34*(3), 521-532.